

Upprättad av Kommunkansliet 2011-01-18.
Reviderad och antagen av Ledningsgruppen 2012-10-09.

Vägledning för anställda och förtroendevalda för motverkande av korrupcion

Vad säger lagen?

Tagande av muta

En anställd, förtroendevald eller annan typ av uppdragstagare gör sig skyldig till tagande av muta enligt 10 kap 5 a § brottsbalken, om han eller hon tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för utövningen av anställningen eller uppdraget.

Givande av muta

En person gör sig skyldig till givande av muta, enligt 10 kap 5 b § brottsbalken, om han eller hon lämnar, utlovar eller erbjuder en otillbörlig förmån för utövningen av en persons anställning eller uppdrag.

Straffet för tagande och givande av muta är böter eller fängelse i högst två år, eller om brottet är grovt fängelse i lägst 6 månader och högst 6 år. Därutöver kan avskedande bli aktuellt, samt vid ekonomisk skada skadestånd.

Handel med inflytande

En person gör sig skyldig till handel med inflytande enligt 10 kap 5 d § brottsbalken, om han eller hon (1.) tar emot, godtar ett löfte om eller begär en otillbörlig förmån för att påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling, eller (2.) lämnar, utlovar eller erbjuder någon en otillbörlig förmån för att han eller hon ska påverka annans beslut eller åtgärd vid myndighetsutövning eller offentlig upphandling.

Straffet för handel med inflytande är böter eller fängelse i högst två år och brottet innebär att t.ex. en närstående eller bekant med en beslutsfattare tar emot en otillbörlig förmån för att påverka dennes beslut.

Allmänt

De lagregler om tagande och givande av muta som finns omfattar alla anställda och förtroendevalda, oavsett om de är verksamma i offentlig eller privat verksamhet och oberoende av befattning. Inom offentlig verksamhet är dock kraven högre på de anställda och förtroendevalda.

En muta är en gåva eller förmån som kan påverka en anställd eller förtroendevald att gynna givaren. Att gynna innebär inte att gåvan eller förmånen faktiskt medfört att givaren blir eller blivit gynnad utan att han objektivt sett torde/anses kunna bli det. Ett mutbrott kan ske innan, under tiden eller efter en anställning eller ett uppdrag. En anställd eller förtroendevald kan göra sig skyldig till mutbrott även om det är någon annan som får den otillbörliga belöningen, t.ex. en make, maka, sambo eller barn m.fl.

En muta kan bestå av t ex. gåva, testamentariskt förordnande, rabatter, pengar, lån, efterskänkande av skuld, gratis eller subventionerad hyra av fritidshus, husbil, husvagn eller båt eller deltagande i resor och tävlingar. En muta kan även bestå i sidoleveranser av varor och tjänster från leverantören eller att få en tjänst utförd, t.ex. reparation av bil eller hus.

För att inte riskera att göra sig skyldig till mutbrott måste den anställde eller förtroendevalde ofta aktivt tacka nej, det räcker således inte alltid med att inte tacka ja.

Gåvan eller förmånen behöver inte ha fullbordats, det räcker med att man accepterat ett erbjudande.

Det yttersta ansvaret för att inte göra sig skyldig till mutbrott eller bestickning faller på den anställda eller den förtroendevalde. En anställd eller förtroendevald kan inte friskriva sig från ansvar genom att åberopa att arbetsledningen lämnat sitt samtycke.

I de fall man lär känna en affärsbekant, vårdtagare eller annan person i tjänsten så väl att det blivit fråga om vänskap är det särskilt viktigt att uppträda korrekt, sakligt och opartiskt.

Kraven är nämligen alltid desamma; att uppträda korrekt, sakligt och opartiskt. Redan vänskapsförhållandet i sig kan påverka objektiviteten och särskild försiktighet måste iaktas i dessa fall.

Tillbörlig och otillbörlig gåva

Gränsen för vad som är en tillbörlig eller otillbörlig förmån är flytande och kan vara olika vid olika tidpunkter och i olika verksamheter och befattningar. Varje förmån som ges bör betraktas som otillbörlig om den kan misstänkas påverka tjänsteutövningen. En gåva kan vara otillbörlig även om den inte ges för att mottagaren ska handla på ett visst sätt.

Särskilt integritetskänsliga personer

Anställda och förtroendevalda som ägnar sig åt myndighetsutövning t.ex. tillståndsgivning, beslut om rättighet, inspektion m.m. samt de som arbetar inom omsorgsområdet och med upphandling och inköp är särskilt integritetskänsliga.

För personer som är särskilt integritetskänsliga krävs det mindre för att de ska anses ha gjort sig skyldiga till mutbrott. Det innebär att en gåva, som om den erbjudits någon annan inte skulle ha varit att anse som otillbörlig, kan vara otillbörlig för dessa grupper.

Gåvor

Huvudregeln är att gåvor inte ska tas emot. Om någon vill överlämna en gåva måste gällande regler om mutor och krav på neutralitet och opartiskhet beaktas. Om avsikten med gåvan kan misstänkas vara att bli mer välvilligt behandlad i något sammanhang är det fråga om muta. Gåvan får då inte tas emot.

Ibland kan en givare komma att uppfatta det som oartigt av mottagaren att avböja en gåva eller belöning. Detta får inte påverka ens bedömning. Om värdet är mycket lågt kan det dock vara tillåtet att ta emot den. Men om den över huvud taget ska kunna tas emot måste det vara helt klart att den inte kan uppfattas som en muta. Sådana gåvor och förmåner som inte är avsedda att påverka ditt handlande och som inte rimligen kan misstänkas påverka det är som regel tillåtna. Det är däremot inte tillåtet att ta emot en gåva i form av kontanter även om det skulle röra sig om små belopp. Personer som ingår i gruppen särskilt integritetskänsliga måste iaktta en större restriktivitet.

Andra förmåner

Att delta i resor, studieresor, studiebesök eller konferenser, där någon annan än kommunen erbjuder sig stå för hela eller del av kostnaderna är inte tillåtet. I samband med möten som utgör en del i ett pågående samarbete är det tillåtet att, vid enstaka tillfälle, låta samarbetspartner/leverantör svara för hela eller del av kostnaden för enklare måltider, enklare nöjes- eller enklare sportevenemang.

Att, vid enstaka tillfällen, i samband med förrättning, tillsynsbesök och liknande låta sig bjudas på kaffe eller enklare måltid betraktas normalt sett inte som muta. Att ta emot rabatter, som ges och som inte alla kommunanställda kan få är inte tillåtet. Avtal om sådana rabatter träffas istället gemensamt för alla anställda. Personer som ingår i gruppen särskilt integritetskänsliga måste iakta en större restriktivitet.

Omsorgsområdet

Anställda inom omsorgsområdet kan bli särskilt utsatta för att vårdtagare vill ge en belöning för ett gott utfört arbete. Här är utrymmet för undantag från huvudregeln (att gåvor eller andra förmåner inte ska tas emot) mycket begränsat. En anställd kan undantagsvis ta emot en gåva av trivselkaraktär och av ringa värde - blommor, kakor, chokladask och liknande – om det kan upplevas som stötande att den anställde avvisar gåvan och under förutsättning att gåvan blir tillgänglig för hela personalen vid en enhet/arbetsplats. Det kan vara olämpligt att ta emot flera gåvor från en och samma brukare även om varje gåvas värde är ringa. Kontanter får aldrig tas emot.

Socialstyrelsen har gett ut rekommendationer om mottagande av gåvor och testamenten inom hälso- och sjukvården samt socialtjänsten (sök på "gåvor" i sökfältet på hemsidan www.socialstyrelsen.se). Dessa ska tillämpas inom kommunen.

Kan ett erbjudande accepteras?

Om en anställd eller förtroendevald erbjuds något av en utomstående kan följande kontrollfrågor vara till ledning för att ta ställning till om det är otillåtet att acceptera erbjudandet.

- Är detta en förmån och varför erbjuds den mig?
- Finns det en koppling mellan förmånen och min tjänsteutövning?
- Hur är förmånen beskaffad och vad är den värd?
- Vilket inflytande har jag på min arbetsgivares relation med den som erbjuder förmånen?

Källa: Om mutor och jäv - en vägledning för offentligt anställda. Skrift framtagen av Sveriges kommuner och landsting tillsammans med Finansdepartementet

Om tagande och givande av muta misstänks eller upptäcks

En anställd som fått erbjudande om en otillbörlig förmån eller gåva ska meddela sin närmaste chef detta.

Misstänker någon att någon annan fått eller blivit erbjuden muta, ska detta anmälas till närmaste chef.

Misstänker någon att någon annan erbjuder eller erbjudit muta, ska detta anmälas till närmaste chef.

Om anmälan har gjorts till närmaste chef ska chefen därefter vidta åtgärder. Bedöms den erbjudna förmånen som otillbörlig ska chefen kontakta kommunjuristen som tillsammans med chefen avgör om polismyndigheten ska kontaktas.

En förtroendevald som fått erbjudande om en otillbörlig förmån eller gåva ska kontakta kommunjuristen, som tillsammans med den förtroendevalda avgör om polismyndigheten ska kontaktas.